

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

10. De Suscipientibus indulgentias.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

netur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est, quod indulgentiæ rite datæ sunt validæ, & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit rite data, an ista causa eius sit rationalis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa, & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem, seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in cõi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiã, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et effectus sequitur conditionem causæ proxima: sicut conclusio minorem, seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum, quia non solum potest papa errare in huiusmodi, sed et facile potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis, & dispensationis: absoluntur enim per eas poenitentes ab iniunctis poenitentis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi, & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quam in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito, ut patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium ecclesiæ, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris, & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurrendum ad Spiritus sancti assistentiam, & propterea pie deberet credi, quod non potest papa in istis errare. Nã in maiori causa permisit Spiritus sanctus Rom. pont. errare. In causa spectante ad sacramentum matrimonii: in qua (ut habetur extra, de sponsa duorum in clericis) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quod longe plus est, quam dare indulgentiam iudicetam ex causa, tamen quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine consilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere, & iudicare de pontificis indulgentiis, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, quod prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primo narrative: prout scilicet narrat contenta in bulla, & hic nulla est falsitas, quoniam narratio est. Secundo doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic est nullum esse periculum falsitatis, quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum, & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa, & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinariæ, aut recitariæ opiniones prædicare. Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesiæ, seu Romani pontificis,

A & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani pont. multi indulgentias ex causis rationalibus dari: in qua doctrina continetur, quod etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, ut superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur, non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

B Ad tertium dicitur dupliciter. Primo, quod illa sententia communis intelligitur negative, hoc est non plus valent quam sonant, divulgata enim videntur illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea, quæ sub earum tenore non continentur. Secundo dicitur, quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quo ad causam. Propterea & tertio dicitur, quod vera est in foro exteriori: quo statim præsumptionibus iuris.

C Ad quartum dicitur, quod populus potest quidem decipi in huiusmodi: sed non decipiatur ab ecclesiâ: sicut etiam potest decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiã, vel ab omnibus simul, & non ab ecclesiâ ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATUS DECIMVS.

De suscipientibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

S V M M A R I V M.

1 Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.

2 Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

Q V A E S T I O I.

D An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

CIRCA suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia. Et in primo quidem dubio pro parte negativa est auctoritas doctrinæ communis tenentis ad indulgentiam sufficere tria: auctoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

E In oppositum est, quod ad plenariam remissionem penæ per viam sacramenti poenitentiae, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum, alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem penæ. Consequentia vero pronatur: tum, quia sacramentum est potius, quam indulgentia, & distributor thesauri per sacramentum est longe liberalior, quam quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

In hac quæstione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quæ continentur in censoreni des-

dero intellectum mundum ab opinionibus. Vide-
tur siquidem mihi rationabiliter dici, quod non
sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter
consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt
siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: qui-
dam solliciti ad satisfaciendum per seipsos pro pec-
catis suis; quidam negligentes satisfacere per se-
ipsos. Primi condignas poenitentias, vel petunt à
confessoribus sibi imponi, parati eas implere, vel
sponte illas assumunt, dum continue student per
sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando,
elemosynas dando, & cetera ad hoc. Secundi ve-
ro paruissimam poenitentiam aut rogant, aut laxi
suscipiunt, & quum illam impleverint (quam sciunt
else minimam) non curant amplius de satisfaciendo,
reputantes sibi sufficere, quod non ibunt ad
infernum. Et hi sunt, quibus indulgentia non pro-
sunt, iudicio meo. Et ratio, quae me mouet est:
Nullus indignus aliena satisfactione pro poena si-
bi debita, consequitur veraciter fructum indulgenti-
ae, sed quilibet in gratia constitutus negligens sa-
tisfactione pro poena propriis peccatis debita: ergo nul-
lus constitutus in gratia negligens satisfacere per
seipsum, acquirit fructum indulgentiae. Maior
propositio intelligentibus terminos est euidens:
indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc
est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est
remissio poenae temporalis pro actuali peccato de-
bita: ac per hoc si est aliquis indignus aliena sa-
tisfactione, indignus est indulgentia. Indignus au-
tem indulgentia non consequi veraciter fructum
illius, tam verum ac manifestum est, vt probatio-
ne non ageat apud intelligentes, distributionem
diuinorum donorum in solis dispositis habere lo-
cum: constat autem indignos non esse dispositos
& diuina operatione remissiones fieri poena-
rum per indulgentias humano ministerio rite con-
cessas.

Ad euidenciam autem minoris prelibanda sunt
duo: primum est, quod satisfactio pro poena tem-
porali, actuali peccato debita, est onus personale:
tenetur enim ipse, qui peccauit, facere satis. Secun-
dum est, quod licet tam contritio, quam confessio
sit ita personalis, quod non possit per animum supple-
ri, satisfactio tamen, quia per exteriora bona fit,
inter quae computantur amici, ita est onus perso-
nale, quod capax est amicitiae adiutorij. Quibus
premissis probatur minor primo sic: Indignus
amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactio-
ne, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere
per seipsum indignus est amicitiae adiutorio; quum
amicitiae ratio poscit, quod amicorum sit idem
velle, & idem nolle, & propterea, si ego pro me ip-
so nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc
nolit, quin potius non amice petrem, vt me, ne-
gligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possent
que recte huiusmodi negligentes per indulgentias
satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant
onerà gratia, & importabilia in humeros homi-
num, id est amicorum: digito autem suo nolunt
mouere ea. Nec obstat, quod sancti iam passi sunt:
quoniam similis est ratio de passionibus praeteritis,
& futuris, quia illis solis profunt praeterite, pro
quibus patiendum fuerat, & ideo fit pro huiusmo-
di negligentibus non fuerat ab amicis patiendum,
nec postea, quod passi sunt, illis amicorum pro-
funt passiones. Secundo probatur eadem minor,
similiter ex habitudine ad communem ecclesiae

thesaurum, quia in qualibet bene ordinata Repu-
bl. quantumcumque rationabilis ad eum quicquid cau-
sa dispensandi eodem thesauro in ciues granatis are
alieno, negligentes tñ soluere, indigni concenterent
adiutorio thesauri: ex eo enim, quod possunt de tuo
soluere, & non curant, indignos se reddunt tali
subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur,
foueretur negligentiam: quum alij horum exemplo
ad similem negligentiam prouocarentur: legis au-
tem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum
igitur ecclesia sit à Deo ordinata, aequum non est,
vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satis-
facere pro dignis habeat: hoc enim vere esset enee-
uare satisfactiones poenitentiales. Non profunt igitur
indulgentiae constitutae in gratia negligentibus
satisfacere pro seipso: quoniam indigni sunt in-
dulgencia, sed oportet ultra gratiam dispositos ip-
sos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus. sunt au-
tem digni per hoc, quod sunt parati per seipsos sa-
tisfacere: sic enim sunt digni amicitiae adiutorio
ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum
per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos sa-
tisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad sa-
tisfaciendum parata, quod non retardat opus nisi
impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua for-
ma indulgentiae, quum dicitur, Vere penitentibus. Pen-
tens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem
contrarij: quia nihil habet in suo animo contra-
rium poenitentiae, & hoc modo quilibet existens in
gratia, est poenitens, etiam si sit negligens ad satis-
faciendum. Vel per positionem virtualis poenitē-
tiae, quia scilicet vis affectus poenitentialis in eo le-
cundum veritatem viget, & hoc modo poenitens
non est nisi sollicitus ad per seipsum satisfaciendum.
Quum ergo dicitur, Vere poenitentibus, nisi superflue
seu ad maiorem expressionem appositum sit ly
Vere, denotat indulgentias non consequi poeni-
tentes negligentes, sed poenitentes sollicitos, qui so-
li sunt vere poenitentes, significantes participio a-
ctum poenitendi, qui non inuenitur apud negligē-
tes, sed apud sollicitos. Manifestus quoque suadet
hoc idem ex alio verbo eiusdem formae, quum di-
citur, de iniunctis poenitentibus: constat enim comu-
niter, quemlibet poenitentem paratum esse ad iniun-
ctam poenitentiam peragendam, alioquin non ac-
ceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo ha-
bentur, alterum est, quod indulgentia nisi noua for-
ma detur, non absoluit, nisi à poenitentibus iniun-
ctis. Alterum est, quod indulgentia non prodest,
nisi parato per se satisfacere, primum enim horum
explicite, secundum autem implicite (in quantum
paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem
verbo habetur.

Et hinc sequitur primo, quod frustra faceret
quis sibi iungi magnas poenitentias à confessore,
non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ip-
sas exolveret: quoniam hoc non est esse paratum
ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis
iugum suum. Sequitur secundo, quod si forma
indulgentiae mutaretur, & ad non iniunctas ex-
tenderetur poenitentias, dispositio tamen susci-
pientis non propterea mutaretur, quoniam ex na-
tura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum
ad satisfaciendum secundum vires per seipsum,
vt declaratum est. Nec intelligo hanc prepara-
tionem ad satisfaciendum ita stricte, quin per
aliquid aequiualens, aut maius suppleri possit, vt
pateret hoc, quod contingit quandoque cau-
sam pro qua datur indulgentia, tale, actantum
exigere

exigere opus, vt excedat preparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi, & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddendis dignum amabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato, quod causâ esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem preparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quantum ad Diuum Thom. spectat, quod aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sentent. distinctione 20. questione 1. articulo 3. quæstione 2. Quantum vero ad communem doctrinam, quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adiuuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quod iuxta hunc dicendi modum soluntur omnes quæstiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte, quàm de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad penitentiam opera. Nec aliquid admittitur efficaciam indulgentiarum: sicut nihil admittitur efficaciam sacramentorum ex hoc, quod oportet accedentes ad illa esse digne dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

Q. V. AESTIO II.

Antetempore quo fit opus pro indulgentia, oportet operantem esse in gratia.

Circa secundum vero quæstum de causâ indulgentiarum, sciendum est, quod dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita, quod tempus indulgentiæ, & tempus operis sit vnum, & idem, vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. **D** Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam cõ fiat tempus fructus indulgentiæ coexistere gratiâ in percipiente illam. Vel ita, quod aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ, vt quum datur indulgentia semel in vita, & semel in morte suscipientibus crucem, & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

Videtur enim pars negatiua vera. Tum, quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiã sollicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, & cetera.

Tum, quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quam pro alio: sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quod possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

In hac quæstione videtur mihi non solum tutior, sed longe rationabilior pars affirmatiua, scilicet, quod exigatur gratia etiam tempore operis.

A Probatumque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus non qualitercunque, sed vt ipsa gratia efficiat operantem: dicitur enim sic omnibus vere penitentibus, & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam, seu qui manus porrexerunt ad intrices, & cetera. Vbi manifeste patet, ex forma ecclesiæ consuetæ haberi penitentiam seu gratiam coexistere ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuiliis non nisi pro ciuili causa dispensatur, ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur: sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vt pote ex passionibus viuus Christi, & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

Et confirmatur ex hoc, q̄ reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viuua: viuunt enim, qui passi sunt Sancti, viuæ sunt, & passiones eorum, viuunt & summus Sacerdos, qui est vt principalis dispensator indulgentiæ, viuunt particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

C Nec obstat, quod Pontifex dans indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem elemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spiritali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

Ad primam ergo obiectionem in oppositum dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causâ claudit in se vitam operis. Ex hoc enim, quod exigatur pietas in causâ, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est, quod exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viuua pietas, non est, quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

Ad secundum dicitur, quod opus mortuum, sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quod erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si infertur, q̄ elemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multo magis valet mediante indulgentia: responderetur, quod elemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Abscondite elemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Augustinus testatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus, quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc, quod valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur, quod valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ: supplicatio autem mortuæ, soli misericordie innititur Dei, cui supplicatur.